

K 1.531
3

საბჭოთა კავშირის საზღვრო სამსახური

ს. ს.

ს. ს.

საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა
რესპუბლიკის

კონსტრუქცია

სრულიად საქართველოს სოციალისტურ აღმასრულებელ
კომიტეტის გამომცემი

თბილისი
1922

ს. ს.

ს. გ.

საქართველოს სოციალი ტურ საზქოთა
რესპუბლიკის

კონსტიტუცია

1.5.31

სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ
კომიტეტის გამოსემა

33 კვ. (25x17) (500002.)
ტფილისი
1922

335

მე-5 სტამბა საქართველოს ს. მ. უ. ს. პოლიგრაფიკული ცენტრის.

საქ-2000
თბილისი

საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის კონსტიტუცია*)

მ ა მ მ

საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის კონსტიტუციის საერთო დებულება

1. ოქტომბრის დიდი რევოლუციის მკნებათა მიმდევარსა საქართველოს მუშემა, მშრომელი გლეხაცობა და წითელი არმია — საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკის, დამფუძნებელ კრებისა და ყველა ცენტრალურ და ადგილობრივ ორგანოს სახელმწიფოებრივ ხელისუფლებას გაუქმების შემდგომ, — თავის ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ამყარებენ პროლეტარიატის სოვერენიტეტსა და დიქტატურას, გადსცემენ რა აპასთანავე სრულ სახელმწიფოებრივ ხელისუფლებას თავიანთ დეპუტატების საბჭოებს როგორც ცენტრში, ისე ადგილობრივ.

შენიშვნა: საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკაში თავისუფალ თვითგამორკვევის საფუძველზე შედიან: აჭარის ავტონომიური სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა, სამხრეთ-ოსეთის ავტონომიური ოლქი და აფხაზეთის სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა; უკანასკნელი უკავშირდება საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკას — ამ რესპუბლიკათა შორის დადებულ, განსაკუთრებულ საკავშირო ხელშეკრულების საფუძველზე.

2. დიქტატურის მიზანია — ბურჟუაზიულ წესწყობილებიდან სოციალიზმში გარდასვლის განხორციელება, სოციალისტურ რეფორმების შეურყეველად ცხოვრებაში გატარების გზით.

შენიშვნა. ამ მიზნის მიღწევის შემდგომ დიქტატურა ისაობა და ალაგო ეთობა საზოგადოებრივ ცხოვრების თავისუფალ ფორმებს, რომელიც აგებული იქნება საყოველთაო შრომის ორგანიზაციისა და ხალხთა ძმური ერთობის პრინციპებზე.

*) მიღებულია საქართველოს სოციალისტურ რესპუბლიკის საბჭოთა I ყრილობის მიერ.

3. საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა, ახორციელებს რა იმ ღონისძიებათ, რომელთაც უშუალო მიზანია არსებულ კაპიტალისტურ წესწყობილების მოსპობა, — აღქმებს მიწის კერძო საკუთრებას და აცხადებს მთელს სამიწო ფონდს საქართველოს მშრომელ მოსახლეობის ქონებად. ამგვარადვე, ყველა ტყე, მიწის წიაღში დამარხული სიმდიდრე და წყლები, რომელთაც სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს, ცხადდება სახელმწიფოს საკუთრებად; ისპობა აგრეთვე კერძო საკუთრების უფლება ყველა სხვა (სხვილ წარმოებასა და საწარმოებელ საშუალებებზე).

შენიშვნა 1: სახელმწიფოს საკუთრებად გამოსაცხადებელ წარმოებათა და საწარმოებელ საშუალებათა ოდენობა განისაზღვრება განსაკუთრებულ დეკრეტით.

შენიშვნა 2: სოფლის მშრომელ მოსახლეობას უფლება აქვს აირჩიოს მიწის საჩვენებლობის ის სახე, რომელსაც თვითონ მოისურვებს; ხელმოკლეს ეძლევა სახელმწიფო დახმარება

4. საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა აცხადებს თავის მტკიცე გადაწყვეტილებას — შევიდეს მთლიან საერთაშორისო სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის ოჯახში, როგორც კი ამისთვის შეიქმნება სათანადო პირობები, ამასთან ერთად იგი აღიარებს თავის სრულ სოლიდარობას ამჟამად არსებულ საბჭოთა რესპუბლიკებთან და თავის გადაწყვეტილებას — იქონიოს მათთან: ა) მკიდრო-მეგობრული პოლიტიკური და ეკონომიური ურთიერთობა სოციალიზმის საბოლოოდ გასამარჯვებლად და ბ) უახლოესი თანამშრომლობა კომუნისტურ აღმშენებლობაში საერთაშორისო მასშტაბით.

III III II

5. საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა სუვერენული სახელმწიფოა, რომელიც არ იწყნარებს არავის სწორუფლებიან მფლობელობას თავის ტერიტორიაზე; სამაგიეროდ, არც თვითონ განაგრცელებს თავის უფლებებს თავის საზღვრებს გარეშე.

6. საქართველოს ს. ს. რესპუბლიკის სახელმწიფო ინტელიგენცია ითვლება ქართული ენა. ყველა ცენტრალურ სახელმწიფო დაწესებულებათა რეზიდენციად — ქ. ტფილისი.

შენიშვნა: ეროვნულ უმცირესობათ ენიკებათ თავისუფალ განვითარებისა და საშობლო ენის ხმარების უფლება როგორც საკუთარ ეროვნულ-კულტურულს, ისე ხაერთო სახელმწიფო დაწესებულებებში.

7. თანახმად რესპუბლიკის ძირითად კანონებისა შეუწყნარებელია ეროვნულ უმცირესობათა შევიწროება, ანუ მათი სწორფლებიანობის შესლფდვა დანაზჩენ მოქალაქეებთან შესდარებით.

III

8. უზენაესი ხელისუფლება საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკაში ეკუთვნის სრულიად საქართველოს მლშათა. გლახთა და წითელარმიელთა დეპუტატების საბჭოთა ყრილობას; ხლო ყრილობიდან ყრილობამდე პერიოდში — სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს.

9. საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკაში ეკლესია ჩამოშორებულია სახელმწიფოს, სკოლა — ეკლესიას, თუმცა სარწმუნოებრივ და ანტისარწმუნოებრივ პროპაგანდის თავისუფლება მინიკებული აქვს ყველა მოქალაქეს იმ აუცილებელის პირობით, რომ პროპაგანდა ხდებოდეს პოლიტიკურ და სოციალურ მიზანთა გარეშე.

10. საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა უზრუნველყოფს თავის ტერიტორიაზე ყველა მშრომელთათვის კავშირების, კრებების, მიტინგების და საზეიშო სეირნობათა და სხვ. ნამდვილ თავისუფლებას და ყოველმხრივად (ნივთიერად და სხვ.) ხელსუწყობს მათ გაერთიანებასა და ორგანიზაციას.

11. საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლი-

კა თავის მთავარ მიზნად ისახავს—მიანიჭოს ყველა მშრომელს სრული და ყოველმხრივი უფასო განათლება.

12. საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის ტერიტორიაზე შრომა ითვლება რესპუბლიკის ყველა მოქალაქის მოვალეობად.

13. სოციალისტური სამშობლოს და სოციალისტურ რევოლუციის მონაპოვართა შეიარაღებული დაცვა ყველა მოქალაქის მოვალეობად ითვლება, და ამიტომაც დაწესებულია საყოველთაო სამხედრო ბეგარა.

14. საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა აძლევს თავის ტერიტორიაზე თავშესაფარს ყველა უცხოელს, რომელიც კი იღებება პოლიტიკურ და სარწმუნოებრივ იდეებისათვის სოციალისტურ რევოლუციის სასარგებლოდ.

III ა III IV

საეკონომიო და საფინანსო პოლიტიკა

15. გარდამავალს (ბურჟუაზიულ წყობადან სოციალიზმში) ხანაში, საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა, დებს რა თავის ქვეყნის საეკონომიო და საფინანსო პოლიტიკის საფუძვლად საკუთრების საბჭოთა სისტემას, რესპუბლიკის საწარმოო ძალთა განვითარებისათვის, თავის უახლოეს მიზნად ისახავს შინაურ ბაზრის შექმნას და მის სახელმწიფოებრივად მოწესრიგების, საქონლის ტრიალის განვითარებას კანონების მტკიცე საფუძველზე — საკრედიტო დაწესებულებათა, ბირჟათა, სავაჭრო ამხანაგობათა, საექსპორტო და საიმპორტო საზოგადოებათა და სხვადასხვა სახის კოოპერატიულ კავშირთა დაარსების გზით და აგრეთვე მეურნეობის სხვადასხვა დარგში უცხო კაპიტალის შემოსვლისათვის ხელის შეწყობით როგორც კონცესიის, ისე სესხის სახით და სხვადასხვა.

16. სახელმწიფოს ფინანსიურ ოპერაციების შესრულებისათვის და საგარეო ვაჭრობისა და ყოველგვარ საზღვარ-გარეთულ საოპერაციო ანგარიშებისათვის, აგრეთვე ფულის ტრიალის მოწესრიგებისათვის და სახელმწიფო, საზოგადო და კერძო დაწესებულებათა და საქალაქო და სასოფლო-სამეურნეო წარმოებათათვის ფულის მიწოდების მიზნით, საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა ადგენს მტკიცე სახელმწიფოებრივს და ადგილობრივ ბიუჯეტს—გადასახადის სისტემის საფუძველზე—და აარსებს ქ. ტფილისში ცენტრალურ სახალხო ბანკს განყოფილებებითა და სააგენტოებით, რომლის მოქმედებაც განსაზღვრული იქნება ცალკე წესდებაში.

III V

საბჭოთა ხელისუფლების კონსტრუქცია

ა. ცენტრალურ ხელისუფლების ორგანიზაცია.

17. საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის უზენაეს სახელმწიფოებრივ ხელისუფლებად ითვლება სრულიად საქართველოს მუშაობა, გლეხთა და წითელარმიელთა დეპუტატების საბჭოთა ყრილობა.

18. სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობა შედგება საბჭოთა სამაზრო ყრილობათა წარმომადგენელთაგან, საქალაქო და სამრეწველო დაბათა საბჭოებისა და ავტონომიურ რესპუბლიკების და ავტონომიურ ოლქების ყრილობათა წარმომადგენელთაგან—შემდგევს წესით: სამაზრო და საოლქო სოფლელთა ყრილობათაგან—1 დეპუტატი 10.000 მცხოვრებზე, ქალაქთა საბჭოების და სამრეწველო დაბათაგან—1 დეპუტატი 2000 ამომრჩეველზე.

19. სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობას იწვევს სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი წელიწადში ერთხელ.

20. სრულიად საქართველოს საბჭოთა საგანგებო ყრილობას იწვევს სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი — ან თავის ინიციატივით, ანდა იმ კუთხეების საბჭოთა მოთხოვნით, რომელთა მცხოვრებთა რიცხვიც შეადგენს რესპუბლიკის მოსახლეობის $\frac{1}{3}$ -ზე არა ნაკლებს.

21. სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობა ირჩევს სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს, რიცხვით არა უმეტეს 25-ისა.

III V I

სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის შესახებ

22. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი ითვლება საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის უმაღლეს კანონმდებელ, გამგებელ და კონტროლის გამწვევ ორგანოდ.

23. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი ყრილობიდან ყრილობამდე პერიოდში ითვლება რესპუბლიკის უმაღლეს ხელისუფლებად.

24. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი აძლევს საერთო მიმართულებას მუშაგლეხურ მთავრობისა და საბჭოთა ხელისუფლების ყველა ორგანოს მოღვაწეობას მთელ სახელმწიფოში, აერთიანებს და ათანხმებს მუშაობას კანონმდებლობისა და მართვა-გამგეობის სფეროში, თვალყურს ადევნებს საბჭოთა კონსტიტუციის (აგრეთვე სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობებისა და საბჭოთა ხელისუფლების ცენტრალურ ორგანოების) დადგენილებათა ცხოვრებაში გატარებას.

25. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი იხილავს და ამტკიცებს დეკრეტების პროექტებს და სხვა დადგენილებათა და განკარგულებათ, რო-

მეღნიც შეაქვთ კომიტეტში სახალხო კომისართა საბჭოს, ან ცალკე სახალხო კომისარიატებს და აგრეთვე სცემს დეკრეტებსა და დადგენილებათ თავისი ინიციატივითაც.

26. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი იხილავს განსაკუთრებით ყველა დეკრეტს, რომელიც ეხება საპოლიტიკო და საეკონომიო ცხოვრების საერთო ნორმათა დაწესებას და აგრეთვე დეკრეტებს, რომელთაც შეაქვთ ძირითადი ცვლილებანი სახელმწიფოს ორგანოთა არსებულ პრაქტიკაში.

27. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი აწესებს კონტროლს უწყებათა და ადგილობრივ საბჭოთა მუშაობაზე, რისთვისაც წარადგენს სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის სესიაში სახალხო კომისართა ანგარიშებს, აჰ უკანასკნელთა მუშაობის წინასწარ შესწავლისა და გამოკვლევის შემდგომ სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის სპეციალურ კომისიების მიერ, და აგრეთვე ცალკე სამაზრო და საქალაქო აღმასკომეების ანგარიშებსაც.

28. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი სავსებით პასუხისმგებელია სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობის წინაშე.

29. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი იწვევს სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობას, რომელსაც წარუდგენს ანგარიშს თავის მოღვაწეობის შესახებ და მოხსენებებს საერთო პოლიტიკისა და საერთო სახელმწიფოებრივ ხასიათის ცალკე საკითხებზე.

30. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი აარსებს სახალხო კომისართა საბჭოს — საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის საქმეთა საერთო მართვა-გამგეობისათვის და ცალკე სახალხო კომისარიატებს — გამგეობის ცალკე დარგებისათვის ხელმძღვანელობის გასაწევად.

31. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს უფლება აქვს გააუქმოს, ან შეაჩეროს სახალხო კომისართა საბჭოს ყოველგვარი დადგენილება თუ გადაწყვეტილება.

32. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი აწყობს მუდმივ საბიუჯეტო და სხვა კომისიებს, აგრეთვე ამტკიცებს დებულებებს, რომელთა საფუძველზედაც ეს კომისიები მოქმედობენ.

III § 3 II VII

სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმის შესახებ

33. სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი ირჩევს სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმს.

34. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმს უფლება აქვს გამოაცხადოს, მართვა გამგეობის წესით, სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის სახელით—საჭირო, აუცილებელი დადგენილებანი იმ ვალდებულებით, რომ მოხსენებანი თავის მუშაობის შესახებ წარადგინოს სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის მორიგ სესიებში.

35. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმს შეაქვს დეკრეტების პროექტები განსახილველად ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პლენუმის სხდომაზე.

36. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის სხდომებს შუა, პრეზიდიუმს უფლება აქვს შეაჩეროს სახალხო კომისართა საბჭოს დადგენილებანი და გადაიტანოს ისინი ვალდისაწყვეტად სრულიად საქართველოს

ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პლენუმში, აგრეთვე, სახალხო კომისართა საბჭოს წარდგენით, დანიშნოს ცალკე სახალხო კომისრები.

37. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს პრეზიდიუმი აწარმოებს მიწერ-მოწერას სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის სახელით.

38. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმი თვალყურს ადევნებს სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის დადგენილებათა სისრულეში მოყვანას და ითვლება მთელი მუშაობის ხელმძღვანელად როგორც ცენტრში, ისე ადგილობრივადაც.

39. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმს გამოაქვს გადაწყვეტილებანი — სახალხო კომისარიატებისა ერთის მხრივ და სხვ. ცენტრალურ ორგანოთა და ადგილობრივ აღმასკომების მეორეს მხრივ — ურთიერთობის ნიადაგზე აღმოცენებულ ყოველგვარ საკითხისა და კონფლიქტის შესახებ.

40. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმი სწყვეტს საკითხებს საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის საადმინისტრაციო-სამეურნეო დაყოფის შესახებ.

41. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმი სწყვეტს შუამდგომლობებს პატიების (შეწყალების) შესახებ.

42. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმს ევალება სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობისა და სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის სესიების მომზადება. ამასთანავე, ყველა მისთვის საჭირო მასალა წინასწარ გამოქვეყნებულ უნდა იქმნას პრეზიდიუმის მიერ წერილობით — ერთ-

თი თვით აღრე ყრილობამდე, ანდა ორი კვირით აღრე სესიამდე.

43. პრეზიდიუმი იწვევს სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს სესიის სხდომებზე, წელიწადში არა ნაკლებ სამჯერ.

44. საგანგებო სხდომებს იწვევს სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდიუმი საკუთარ ინიციატივით, სახალხო კომისართა საბჭოს წინადადებით, ან სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის წევრთა ერთი მესამედის მოთხოვნით.

თ ა ვ ი VIII

სახალხო კომისართა საბჭოს შესახებ

45. საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის სათავეში დგას სახალხო კომისართა საბჭო, 12 სახალხო კომისარიატის შედგენილობით, განსაკუთრებულ პირის—აუცილებლად სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის წევრის—თავმჯდომარეობით. ეს კომისარიატებია: ა) საგარეო საქმეთა; ბ) სამხედრო და საზღვაო საქმეთა; გ) შინაგან საქმეთა, რომელშიაც შედიან ეროვნულ საქმეთა, ფოსტა-ტელეგრაფის მართველობა, ცენტრალური სტატისტიკური მართველობა და სახელმწიფო პოლიტიკური მართველობა; დ) იუსტიციისა; ე) შრომისა, რომელშიაც შედის სოციალური უზრუნველყოფის მართველობა; ვ) სახალხო განათლებისა; ზ) ჯანმრთელობისა; წ) ფინანსთა; თ) მიწათმოქმედებისა; ი) სასურსათო; ია) სახალხო მეურნეობის უმაღლესი საბჭო, მიმოსვლის (გზათა) განყოფილებით; იბ) მუშათა და გლეხთა ინსპექციისა.

46. სახალხო კომისართა საბჭო იძლევა განკარგულებებსა და ინსტრუქციებს არსებულ დეპარტებების განსაზღვრებულ და საზოგადოდ ყოველ დონისშიცხას მხარობს

სახელმწიფოებრივ ცხოვრების სწორი და ჩქარი მსვლელობისათვის.

47. ყველა დადგენილება და გადაწყვეტილება, რომელთაც დიდი საზოგადო-პოლიტიკური მნიშვნელობა აქვთ, აგრეთვე დეკრეტების პროექტები, სახალხო კომისართა საბჭოს მიერ წარედგინება სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს განსახილველად და დასამტკიცებლად.

48. ყველა დეკრეტი და სახელმწიფო ღონისძიება, რომელთაც გადადება შეუძლებელია, მათ შორის, ყველა კანონმდებლობის აქტი სამხედრო საქმეთა შესახებ, აგრეთვე ღონისძიებანი გარეშე საქმეთა შესახებ, საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკისათვის ვალდებულებათა მაკისრებელნი, განიხილებიან და მტკიცდებიან სახალხო კომისართა საბჭოს მიერ.

49. არაერთარ ორგანოს, გარდა სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობისა, სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტისა, მისი პრეზიდიუმისა და სახალხო კომისართა საბჭოისა, არა აქვს უფლება გამოსცეს საერთო-სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობის საკანონმდებლო აქტები.

50. სახალხო კომისართა საბჭო სავსებით პასუხისმგებელია სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობისა და სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის წინაშე.

თ ა ვ ი I X

სახალხო კომისარიატების შესახებ

51. სახალხო კომისარიატებს შეუძლიან გამოსცენ დადგენილებანი და განკარგულებანი მხოლოდ თავის კომპეტენციის ფარგლებში, რომელიც მტკიცედ განსაზღვრულია სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტე-

ტის, მისი პრეზიდენუმისა და სახალხო კომისართა საბჭოს დეკრეტებში.

52. სახალხო კომისარიატთან, სახალხო კომისრის თავმჯდომარეობით, სდგება კოლეგია — სახალხო კომისართა საბჭოს ნებართვით და დასტურით.

53. სახალხო კომისარს უფლება აქვს ყველა, მისდამი რწმუნებულ კომისარიატს დაქვემდებარებული, საკითხი გადაწყვიტოს პირადად, რასაც აცნობებს კოლეგიას. იმ შემთხვევაში, თუ კოლეგია არ დაეთანხმა სახალხო კომისრის რომელსამე გადაწყვეტილებას, — კოლეგიას, ან მის რომელსამე წევრს შეუძლიან, კომისრის გადაწყვეტილების სისრულეში მოყვანის შეუწყობად, განასაჩივროს იგი, ან სახალხო კომისართა საბჭოში, ან სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდენუმში.

54. სახალხო კომისრები და სახალხო კომისარიატებთან არსებული კოლეგიები სავსებით პასუხისმგებელნი არიან სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის წინაშე.

55. სახალხო კომისარიატების განკარგულებანი შეიძლება გაუქმებულ იქმნან სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტისა, მისი პრეზიდენუმისა და სახალხო კომისართა საბჭოს მიერ.

მ ა ზ ი ა

მუშათა და გლეხთა ინსპექცია

56. ნამდვილის, უშუალო და ფაქტიურ კონტროლის მიზნით, რომელიც უზრუნველყოფს ცენტრალურ ხელისუფლების დეკრეტთა და დადგენილებათა სწრაფად, შეურყვევლად და მიზანშეწონილად გატარებას რესპუბლიკის მეურნეობისა და მართველობის ყველა დარგში, საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა აარსებს მუშათა და გლეხთა

ინსპექციას, სახალხო კომისარიატის ყველა უფლება-მოვალეობათა მინიჭებით. ამ კომისარიატის საუწყებო საგანი და მისი ხელისუფლების მოცულობა განისაზღვრება განსაკუთრებულ დებულებაში მუშათა და გლეხთა ინსპექციის შესახებ.

III ა III XI:

უმაღლეს საეკონომიო საბჭოს შესახებ

57. სახალხო კომისარიატების მთელი ეკონომიური მოღვაწეობის ხელმძღვანელობის გასაწევად და შესათანხმებლად, ქვეყნის სამეურნეო აღმშენებლობის უზრუნველსაყოფად, სახალხო კომისართა საბჭოსთან არსდება უმაღლესი საეკონომიო საბჭო.

58. უმაღლესი საეკონომიო საბჭო მოქმედობს სახალხო კომისართა საბჭოს კომისიის უფლებებით.

59. უმაღლესი საეკონომიო საბჭოს შედგენილობა განისაზღვრება ამ დაწესებულების განსაკუთრებულ დეკრეტით.

60. უმაღლესი საეკონომიო საბჭო, მასზე დაკისრებულ მიზნების განსახორციელებლად, სცემს დადგენილებებს, განკარგულებებს, ინსტრუქციებს და დებულობს ყოველგვარ საქირო ზომებს მათი წესიერი და სწრაფი შესრულებისათვის: კერძოდ, აწესებს საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის ერთს პოლიან სამეურნეო გეგმას, წარადგენს მას დასამტკიცებლად სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტში და მიმართავს ეკონომიურ სახალხო კომისარიატთა მუშაობას თანახმად ამ გეგმისა: თვალყურს ადევნებს მის განხორციელებას და, საქიროებისამებრ, აწესებს გამონაკლასს მისგან.

61. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს და სახალხო კომისართა საბჭოს უფლება აქვთ გააუქმონ ან შეაჩერონ უმაღლეს საეკონომიო საბჭოს დადგენილებანი და განაჩენი როგორც ცალკე სახალხო კომისარის პროტესტის, ისე საკუთარ შეხედულებისამებრ.

სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობისა და სრული-
 ად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტე-
 ტის გამგებლობის საგანთა შესახებ

62. სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობის და
 სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომი-
 ტეტის გამგებლობას ექვემდებარება ყველა საერთო-სახელ-
 მწიფოებრივ მნიშვნელობის საკითხი:

ა) საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის
 მთელი უმაღლესი და საშინაო პოლიტიკის საერთო ხელ-
 მძღვანელობა;

ბ) საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის
 ტერიტორიის საერთო ადმინისტრატიაული დანაწილება.

გ) დაწესება და შეცვლა ზომათა, წონათა და ფულის სი-
 სტემისა საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლი-
 კის ტერიტორიაზე.

დ) მოწყობა სესხთა, საბაჟო და სავაჭრო ხელშეკრულე-
 ბათა და აგრეთვე საფინანსო შეთანხმებათა.

ე) დაწესება საფუძველთა და საერთო გეგმისა მთელი
 სახალხო მეურნეობის და მისი ცალკე დარგებისა საქართვე-
 ლოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის ტერიტორიაზე.

ვ) ბიუჯეტის დამტკიცება და საერთო-სახელმწიფო გა-
 დასახადთა და ბეგარათა დაწესება.

ზ) საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის
 შეიარაღებულ ძალთა ორგანიზაციის საფუძველთა დაწესება.

ა) საერთო სახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა, სასა-
 მართლოს მოწყობა, სამართლის წარმოება, სამოქალაქო და
 სისხლის სამართლის კანონმდებლობა და სხვ.

ბ) დანიშვნა და გადაყენება როგორც სახალხო კომი-
 სართა საბჭოს კერძო წევრთა, ისე სახალხო კომისართა მთელ
 საბჭოისა, და აგრეთვე სახალხო კომისართა საბჭოს თავმჯდო-
 მარის დამტკიცება.

ი) გამოცემა საზოგადო დადგენილებათა საქართველოს მოქალაქეობრივ უფლებათა მოპოებისა და დაკარგვის შესახებ, და უცხოელების უფლებათა შესახებ საქართველოს ტერიტორიაზე.

ია) საერთო ამნისტიის უფლება.

იბ) საზოგადოდ საკითხები, რომელთაც სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობა და ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი სცნობენ თავის გამგებლობის საგნად.

63. სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობის განსაკუთრებულ გამგებლობას ექვემდებარება:

ა) საბჭოთა კონსტიტუციის ძირითად საფუძველთა დაწესება, დამატება და შეცვლა.

ბ) საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის საზღვრების დაწესება და შეცვლა და აგრეთვე მისი ტერიტორიის ნაწილების, ან მისთვის მინიჭებულ უფლებათა ჩამორთმევა.

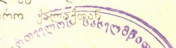
გ) უცხოეთის სახელმწიფოებთან ურთიერთობის დაქვერ, ოპის გამოცხადება, ზავის შეკვრა და საზავო ხელშეკრულებათა რატიფიკაცია.

თ ა ვ ი XIII

ბ. საბჭოთა ხელისუფლების ორგანიზაცია ადგილობრივ. საბჭოთა ადგილობრივ ყრილობათა შესახებ.

64. საბჭოთა სამაზრო ყრილობები შესდგებიან სათემო საბჭოების წარმომადგენელთაგან, ერთი დეპუტატი 1000 მცხოვრებზე; სამაზრო ქალაქის საბჭოსაგან, მაზრის ქალაქთა საბჭოთაგან, სამრეწველო დაბათა და მსხვილ სოფელთაგან—თითო დელეგატი 200 ამომრჩეველზე, ხოლო არა უმეტეს 200 დეპუტატისა მთელ მაზრაზე.

შენიშვნა 1: ჯარის ნაწილები, სამაზრო ქალაქებში დაბანაკებულნი, ჰგზავნიან თავიანთ დელეგატებს სამაზრო ქალაქებს.

ერთად, თანაზმად მტკათა წარმომადგენლობის პრინციპისა ე. ი. 200 ამომრჩეველთაგან—1 დეპუტატს.

შენიშვნა 2: ჯარის ნაწილები ნაზრავში, სამაზრო ქალაქს გარეთ დაბანაკებულნი, ჰგზავნიან თავიანთ დეპუტატებს ამავე წესების მიხედვით, უშუალოდ სამაზრო ყრილობაზე, სათემო ყრილობის გარეშე.

შენიშვნა 3. საქართველოს რესპუბლიკის ყველა ქალაქი, გარდა ტფილისისა და ფოთისა, არჩევნების მხრით, უერთდება სათანადო მაზრებს.

65. საბჭოთა ყველა მორიგი ყრილობის მოწვევა, მათ რიცხვში, ავტონომიურ რესპუბლიკებისა და ოლქებისა, შეიძლება საბჭოთა ხელისუფლების ყველა აღმასრულებელ ორგანოს მიერ (აღმასრულებელ კომიტეტების მიერ), ამ უკანასკნელთა შეხედულების მიხედვით, ანდა რომელიმე კუთხის საბჭოს მოთხოვნით, სადაც მცხოვრებთა რიცხვი შეადგენს ამ რაიონის მთელი მოსახლეობის ერთ წესამედზე არა ნაკლებს, წელიწადში არა ნაკლებ ერთჯერად.

66. საქალაქო და სათემო საბჭოთა ხელახალი არჩევნები წარმოებს წელიწადში ერთხელ.

67. სამაზრო საბჭოთა ყრილობა ირჩევს თავის აღმასრულებელ ორგანოს—აღმასრულებელ კომიტეტს, რომლის წევრთა რიცხვიც არ უნდა აღემატებოდეს 13-ს.

68. აღმასრულებელი კომიტეტი პასუხისმგებელია მის ამომრჩეველ საბჭოთა ყრილობის წინაშე.

69. თავის კომპენტენციის ფარგლებში, საბჭოთა ყრილობა უზენაესი ხელისუფლებაა არსებულ ტერიტორიის საზღვრებში, ყრილობიდან ყრილობამდე პერიოდში კი—ამკვარ ხელისუფლებად ითვლება აღმასრულებელი კომიტეტი.

70. საბჭოთა აღვილობრივ ყრილობათა დადგენილებანი შეიძლება გაუქმებულ იქმნან მხოლოდ მათზე მაღლა მდგომ ყრილობების, მათი აღმასკომების, სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტისა და მისი პრეზიდიუმის მიერ.

71. აღმასკომისა და მათი პრეზიდიუმების დადგენილებანი

შეიძლება გაუქმებულ იქმნან მათზე მალლა მდგომ ყრილობების, აღმასკომების, მათი პრეზიდიუმების, სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის, მისი პრეზიდიუმისა და სახალხო კომისართა საბჭოს მიერ.

III § XIV

დეპუტატთა საბჭოების შესახებ

72. ქალაქები, სამრეწველო დაბები და მსხვილი სოფლები ადგენენ თავიანთ საბჭოებს შემდეგის ნორმით:—1 დეპუტატი 1000 მცხოვრებზე, მაგრამ არა ნაკლებ 15-ისა და არა უმეტეს 50 დეპუტატისა, გარდა ტფილისისა. საბჭოები იღებენ მონაწილეობას სამაზრო ყრილობებში და მათი საშუალებით—საქართველოს საბჭოების ყრილობებშიაც, გარდა ქ. ფოთისა და ტფილისისა, რომლებიც ჰგზავნიან თავიანთ დელეგატებს საქართველოს საბჭოთა ყრილობაზე უშუალოდ.

73. რწმუნებულებას ერთი წლის ვადა აქვს.

შენიშვნა: იმ სოფლებში, სადაც ეს ცნობილი იქნება შესაძლებლად, მართვა-გამგეობის საკითხები სწყდება სოფლისვე ამომრჩეველთა საზოგადო კრების მიერ, უშუალოდ.

74. სათემო საბჭოები სდგება იმ ანგარიშით, რომ 1 დეპუტატი მოდიოდეს თემის ყველა დასახლებულ პუნქტის 100 მცხოვრებზე.

75. მიმდინარე მუშაობისათვის დეპუტატების საბჭო ირჩევს თავის წრიდან აღმასრულებელ კომიტეტს (პრეზიდიუმს) სამი წევრის შედგენილობით თემებში, ქალაქებში კი—ყოველ 50 წევრზე უნდა მოდიოდეს 1 დეპუტატი, მხოლოდ არა ნაკლებ სამისა და არა უმეტეს 13-ისა (ტფილისში არა უმეტეს 25-ისა). აღმასრულებელი კომიტეტი პასუხისმგებელია მის ამომრჩევ საბჭოს წინაშე.

შენიშვნა: სამაზრო აღმასრულებელ კომიტეტს უფლება ეძლევა სათემო აღმასკომების შედგენილობა გაადილოს 4 წევრამდე.

76. სათემო აღმასრულებელ კომიტეტთან არსდება შემდეგი განყოფილებები:

მართვა-გამგეობისა, საადგილმამულო, სამხედრო და, სამაზრო აღმასკომის ნებართვით, — კომუნალურიც, — ყველა განყოფილებისათვის საერთო კანცელარიით.

77. დეპუტატთა საბჭოს იწვევს აღმასრულებელი კომიტეტი, ან თავისი ინიციატივით, ან საბჭოს წევრთა ნახევარზე არა ნაკლების მოთხოვნით, არა ნაკლებ ორგზისა თვეში, ქალაქებსა და თემებში.

78. თავის კომპეტენციის ფარგლებში საბჭო, ხოლო 73 მუხლის შენიშვნაში გათვალისწინებულ შემთხვევაში, ამომრჩეველთა საზოგადო კრება — არის უზენაესი ხელისუფლება სათანადო ტერიტორიის საზღვრებში.

მ ა ვ ი ლ

საბჭოთა ხელისუფლების ორგანოთა გამგებლობის საგანთა შესახებ

79. საბჭოთა ხელისუფლების სამაზრო და სათემო ორგანოებს და დეპუტატთა ადგილობრივ საბჭოებს თავიანთ მოღვაწეობის საგნად აქვთ:

ა) საბჭოთა ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოთა ყველა დადგენილების ცხოვრებაში გატარება;

ბ) თავიანთ ტერიტორიის კულტურულ მეურნეობის მზრით აყვავება;

გ) გადაჭრა ყველა საკითხისა, რომელსაც ამ ტერიტორიისათვის ადგილობრივი მნიშვნელობა აქვს;

დ) საბჭოთა მთელი მოღვაწეობის გაერთიანება სათანადო ტერიტორიის საზღვრებში.

80. საბჭოთა სამაზრო ყრილობებს და მათ აღმასრულებ-

ბულ კომიტეტებს უფლება აქვთ სათემო საბჭოთა-მოღვაწეობის კონტროლისა და მათ დადგენილებათა გაუქმებისა, რასაც, საჭირო შემთხვევებში, აცნობებს საბჭოთა ცენტრალურ ხელისუფლებას.

თ ა ვ ი XVI

აღმასკომებთან არსებულ განყოფილებათა და მათ ქვემდებარებლობათა შესახებ

81. საბჭოთა ხელისუფლების ორგანოებზე დაკისრებულ საქმეთა შესასრულებლად—საქალაქო, სამაზრო და სათემო საბჭოებთან ეწყობა განყოფილებები, რომელთაც ხელმძღვანელობენ აღმასკომის მიერ არჩეული განსაკუთრებული გამგეები.

82. სამაზრო აღმასრულებელ კომიტეტთან არსდება განყოფილებები:

- 1) მართვა-გამგეობისა, 2) სამხედრო, 3) შრომისა და სოციალურ უზრუნველყოფისა, 4) სახალხო განათლებისა, 5) ფინანსებისა, 6) მიწათმოქმედებისა, 7) სასურსათო, 8) მუშათა და გლეხთა ინსპექციისა, 9) ჯანმრთელობისა, 11) კომუნალური.

შენიშვნა: საეკონომიო განყოფილება, უმაღლესი საეკონომიო საბჭოს ნებართვით, არსდება იმ სამაზრო აღმასრულებელ კომიტეტთან, რომელთა რაიონებშიაც მოიპოვებიან საერთო-სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობის წარმოებანი.

83. თვითოეულ განყოფილების სათავეში დგას განყოფილების გამგე, რომელიც შეიძლება არც იყოს აღმასრულებელ კომიტეტის წევრი. გამგეს ირჩევს აღმასრულებელი კომიტეტი და ამტკიცებს სათანადო სახალხო კომისარი. კანდიდატზე შეუთანხმებლობისას—საკითხს სწყვეტს სახალხო კომისართა საბჭო.

84. აღმასრულებელ კომიტეტის განყოფილებანი, ვინაიდან ისინი იმყოფებიან ადგილობრივ აღმასრულებელ კო-

მიტეტის აღმინისტრაციულ მორჩილებაში, ვალდებული არი-
ან აასრულონ ყველა მოწერილობა და განკარგულება რო-
გორც ადგილობრივის, ისე მათზე მაღლა მდგომ აღმასრულე-
ბელ კომიტეტისა, და სათანადო სახალხო კომისარიატისაც.

85. სახალხო კომისარიატები და აღმასრულებელ კო-
მიტეტის განყოფილებანი აძლევენ თავიანთსაქვემდებარო გან-
კარგულებებს სათანადო განყოფილებებს, ამასთან, ყველა გან-
კარგულება, რომელსაც განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა
აქვს, ეცნობება იმავე დროს აღმასრულებელ კომიტეტსაც,
რომელიც თვალყურს ადევნებს მათ სისწორით და დროია-
ნად შესრულებას.

86. სახალხო კომისარიატებსა და აღმასრულებელ კომი-
ტეტის განყოფილებათ უფლება აქვთ იქონიონ უშუალო
ურთიერთობა ყველა მათზე დაბლა მდგომ აღმასრულებელ
კომიტეტის სათანადო განყოფილებებთან. იმ შემთხვევებში,
როდესაც სახალხო კომისარიატები, ან აღმასრულებელ კომი-
ტეტის განყოფილებები ჰპარტვენ ურთიერთობას მათზე დაბლა-
მდგომ ორგანოებთან, შუა ინსტანციების გამოტოვებით,
ისინი ვალდებული არიან აცნობონ ამის შესახებ ხსენებულ
ინსტანციებსაც.

87. საზოგადო წესისამებრ, აღმასრულებელი კომიტე-
ტები და მათი განყოფილებანი ჰპარტვენ მიწერ-მოწერას უმაღ-
ლეს აღმასრულებელ კომიტეტებსა და მათ განყოფილებებ-
თან, კა აგრეთვე სახალხო კომისარიატებთანაც, სათანადო
შუა ინსტანციების საშუალებით (სათემო აღმასრულებელი
კომიტეტი—სამაზრო აღმასრულებელ კომიტეტის საშუალე-
ბით), მაგრამ ეს არ ართმევს მათ უფლებას, იმ შემთხვევებში,
როდესაც ეს აუცილებელია, იქონიონ უშუალო მიწერ-მოწე-
რა მათზე მაღლა მდგომ ორგანოებთან, იმ პირობით კი, რომ
იმავე დროს ეს გარეყოფა ეცნობოს აგრეთვე შუა ინსტან-
ციებსაც.

88. ხელმძღვანელობის გასაწვევად მთელის მიმდინარე

მუშაობისათვის სათანადო ტერიტორიის მართვა-გამგეობის საქმეში და აგრეთვე ცენტრალურ ხელისუფლების დადგენილებათა და დეკრეტების ცხოვრებაში გასატარებლად, სამაზრო აღმასრულებელი კომიტეტი ირჩევს პრეზიდიუმს.

მ ა მ ი ლ ი.

ცენტრალურ და ადგილობრივ ხელისუფლებათა ურთიერთ-შორის დამოკიდებულების შესახებ

89. ცენტრალური ორგანოები თავის საქმეებს აწარმოებენ მხოლოდ ადგილობრივ საბჭოთა და მათ განყოფილებათა საშუალებით. სახალხო კომისარიატების ყველა მუდმივი ადგილობრივი ორგანო და საადმინისტრაციო-სამუერნეო დაწესებულებანი და აგრეთვე ყველა დროებითი ორგანო, რაიმე სასწრაფო საქმეთათვის დაწესებული, ან შედიან სამაზრო და საქალაქო აღმასრულებელ კომიტეტების სათანადო განყოფილებაში, ანდა უშუალოდ ემორჩილებიან თვით აღმასკომებს, ამ წესიდან გამონაკლისი რომლისამე ცალკე დაწესებულებისათვის შესაძლებელია მხოლოდ სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის ან მისი პრეზიდიუმის საგანგებო დადგენილებით.

90. აღმასკომებისა და მათი პრეზიდიუმებისთვის მიწერილობათა უშუალოდ გზავნის უფლება აქვთ მათზე მალღა მდგომ აღმასკომებს, მათ პრეზიდიუმს, სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს, მის პრეზიდიუმს და სახალხო კომისართა საბჭოს.

91. ცალკე კომისარიატის რაიმე განკარგულების ცხოვრებაში გატარების შეჩერება შეიძლება მხოლოდ სამაზრო და საქალაქო აღმასკომების დადგენილებით და ისიც ამ უკანასკნელთა სასამართლოს წინაშე კოლექტიურ პასუხისმგებლობის ქვეშ და მხოლოდ ისეთ შემთხვევაში, როდესაც ხსენებული განკარგულება აშკარად არ შეეფერება სახალხო

კომისართა საბჭოს ან სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის დადგენილბათ.

92. განკარგულებათა შეჩერების შესახებ და აგრეთვე თავის მოსაზრებათ მის გაუქმებისათვის, სამაზრო და საქალაქო აღმასკოში დაუყონებლივ ატყობინებს სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდენტს, სახალხო კომისართა საბჭოს და სათანადო სახალხო კომისარს.

93. სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის პრეზიდენტი სამართალში აძლევს დამნაშავე მხარეს, ე. ი. სახალხო კომისარს, ან სამაზრო ან ქალაქის აღმასკომს, რომელმაც უკანონოდ შეაჩერა სახალხო კომისარიატის განკარგულება.

94. აღმასკომის განყოფილება, როქელიც რაიმე მოსახრებით შეუძლებლად სთვლის სახალხო კომისარიატის განკარგულების შესრულებას, ვალდებულია დაუყონებლივ აცნობოს ამის შესახებ პრეზიდენტს, რომელიც — ამ განკარგულების ცხოვრებაში გატარების შეუჩერებლად — თავს მოსაზრებებს ამგვარ ზომის შესახებ ატყობინებს სახალხო კომისართა საბჭოს, ან სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს, ანდა იმ ორგანოს, რომელსაც განკარგულება მოუხდენია.

95. იგივე უფლებები ამავე საფუძვლებით ენიჭება სათემო აღმასკომებსაც — სამაზრო განყოფილებათა ადგილობრივ განკარგულებების შესახებ.

მ ა შ ი XVIII

სასამართლოს შესახებ

96. საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა, სცნობს რა, რომ რევოლუციის პროცესში და ხელისუფლების მიერ ამჟამად გატარებულ ეკონომიურ პო-

ლიტიკის ნიადაგზე შექმნილი ურთიერთობის ახალი ფორმები გამოიხატება კანონში და რომ მას იცავს მოქალაქის უფლებათა მტკიცე დარაჯი—სასამართლო,--არსებს ერთს მთლიან სახალხო სასამართლოს, რომლის მოქმედებაც, ერთი მუდმივი მოსამართლისა და ორის, ან ექვსი მორიგი სახალხო მსაჯულის შედგენილობით, ვრცელდება სამაზრო თუ საქალაქო რაიონის ტერიტორიაზე.

97. სახალხო სასამართლოს განაჩენების, გადაწყვეტილებების და მოქმედებათა გამო აღძრულ საკასაციო და კერძო საჩივრების განსახილველად და აგრეთვე სახალხო სასამართლოზე უახლოესი კონტროლის გასაწევად, მთელი რესპუბლიკისათვის არსებობს მხოლოდ ერთი სახალხო მოსამართლეთა საბჭო, რომელიც იმყოფება ქალაქ ტფილისში და პერიოდულად აწყობს თავის შედგენილობიდან გამსვლელ დროებით სესიებს.

98. სამოქალაქო და სისხლის სამართლის ყველა საქმე ექვემდებარება სახალხო სასამართლოს და არავითარ სხვა ხელისუფლებას სასამართლოს ფუნქციები არ შეიძლება მიეთვისოს.

99. სახალხო სასამართლოს მოწყობა, სახალხო სასამართლოთა ორგანიზაცია, სახალხო მოსამართლეთა არჩევის წესი, სახალხო სამართლის წარმოება, სამართლის წარმოების ზოგადი საფუძვლები, სახალხო სასამართლოსადმი დაქვემდებარებულ სისხლის სამართლის საქმეზე წინასწარ გამოძიების წარმოება, ბრალდებისა და დაცვის ორგანიზაცია, სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვის წესი თვით სახალხო სასამართლოს მიერ, განაჩენთა და გადაწყვეტილებათა დადგენილებანი და სახალხო მოსამართლეთა საბჭოს მოწყობა—განისაზღვრება საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის სახალხო სასამართლოს განსაკუთრებულ დებულებაში.

100. საქმეთა გარჩევისას სახალხო სასამართლო ხელმძღვა-

ნელობს საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის ტერიტორიაზე მოქმედ დეკრეტებით, ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ შესაფერი დეკრეტი არ არსებობს, ან თუ ეს დეკრეტი სრული არ არის, სასამართლო ხელმძღვანელობს საბჭოთა კანონმდებლობის საერთო ავალსაზრისით და მით, რასაც მას უკარნახებს დამოუკიდებელ მოსამართლის სინდიისი და პროლეტარულ რევოლუციის ინტერესები.

101. სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო წესით დადგენილ და კანონიერ ძალაში შესულ განაჩენებს და გადაწყვეტილებათ აქვთ უცილობელი და გარდუვალ აქტების ავტორიტეტი და მათი ხელახლად გადაწყვეტა ან გადასინჯვა შესაძლებელია მხოლოდ კანონის საფუძვლით და მასში აღნიშნულ წესით.

III XIX

ბიუჯეტის შესახებ

102. საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის სახელმწიფო გასავალი და შემოსავალი გაერთიანებულია საერთო სახელმწიფო მასშტაბით.

103. არავითარი გადასახადი, არც რაიმე ხარკი, არ შეიძლება შეწერილ ან გამორთმეულ იქნას შემდეგი წესების შეუსრულებლად.

104. ხარჯთაღრიცხვა სდგება ყოველი ცალკე კომისარიატის მიერ და დასკვნისათვის ეგზავნება ფინანსთა და მუშათა და გლეხთა ინსპექციის სახალხო კომისრებს. ამ უკანასკნელთა დასკვნების შილების შემდგომ, ხარჯთაღრიცხვები დასკვნებით წარედგინება სახალხო კომისართა საბჭოს. სახალხო კომისართა საბჭოს მიერ მოწონებული ყველა ხარჯთაღრიცხვა ერთიანდება ფინანსთა კომისრის მიერ საერთო სახელმწიფო შემოსავალ-გასავლის ნუსხაში, რომელიც ფინანსთა სახალხო კომისრის განმარტებითი ბარათით, სახალხო კომი-

სართა საბჭოს საშუალებით, წარედგინება დასამტკიცებლად სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს და აგრეთვე ეუწყება მუშათა და გლეხთა ინსპექციის სახალხო კომისარსაც.

105. სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრილობა, ან სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი, აწესებს გადასახადთა შეწერის ფარგლებს და არკვევს, თუ რაგვარი გადასახადი და მოსაკრეფი ხარკი შედის საერთო სახელმწიფო ბიუჯეტში და რაგვარი ადგილობრივ საბჭოთა განკარგულებაში.

106 ადგილობრივი საბჭოები აწესებენ გადასახადებს და ხარკებს მხოლოდ ადგილობრივ მეურნეობის საკიროებათათვის, მაგრამ ამასთან ერთად ხარჯთაღრიცხვის დასაბუთებული გეგმებიც აუცილებლად წინასწარ წარდგენილ უნდა იქნას, სახალხო კომისართა საბჭოს საშუალებით, სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტში, ამ უკანასკნელის მიერ დასამტკიცებლად.

107. ეს საბჭოებივე და აგრეთვე მაზრებისაგან გამოყოფილი საქალაქო საბჭოები ადგენენ ადგილობრივ საკიროებათათვის ნახევარი წლის და მთელი წლის შემოსავალ-გასავლის ხარჯთაღრიცხვებს და წარადგენენ მათ, სახალხო კომისართა საბჭოს საშუალებით, სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტში დასამტკიცებლად.

108. საერთო-სახელმწიფოებრივი მოთხოვნილებანი კმაყოფილდებიან სახელმწიფო ხაზინიდან.

109. არცერთი ხარჯის გაწევა სახელმწიფო ხაზინის საშუალებათაგან არ შეიძლება მასზე კრედიტის წარუდგენლად სახელმწიფოს შემოსავალ-გასავალთა ნუსხაში, ან თუ ცენტრალურ ხელისუფლების განსაკუთრებული დადგენილება არ იქნა გამოცემული ამის შესახებ.

110. საერთო-სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობის საკიროებათა დასაკმაყოფილებლად, სათანადო სახალხო კომისარიატე-

ბის მიერ ადგილობრივ საბჭოების განკარგულებაში იცნეს სა-
ქირო კრედიტები სახელმწიფო ხაზინიდან.

111. შემოსავალ-გასავლის ხარჯთაღრიცხვათა შედგენისას
დაცულ უნდა იქნას კლასიფიკაცია, რომლის მიხედვითაც ხა-
რჯთაღრიცხვითი დანიშნულებანი ჯგუფდებიან განყოფილე-
ბებად, თავებად, მუხლებად, სტატიებად და ლიტერებად.

112. ხარჯთაღრიცხვათა და განრიგებათა მიხედვით გა-
ღებული კრედიტები უნდა ხპარდებოდეს მხოლოდ თავის
დანიშნულების საგნებს.

113. არავითარ დაწესებულებას, ან თანამდებობის პირთ,
არა აქვს უფლება შესცვალოს კრედიტების დანიშნულება, ან
მისცეს მათ მიმართულება სხვა რაიმე ახალი ხარჯებისა, რო-
მელიც არ ჰქონიათ სახეში სახელმწიფოს შემოსავალ-გასავლის
ნუსხის დამტკიცებისას სრულიად საქართველოს საბჭოთა ყრი-
ლობას და მის ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს.

114. შესაძლებელია ერთისა და იმავე პარაგრაფის ფაჩ-
გალში, სათანადო კომისრის მიერ ერთგვარ მოთხოვნილებათა
დასაკმაყოფილებლად, გაღებულ კრედიტების გადატან-გად-
მოტანა, მისი პირადი პასუხისმგებლობის ქვეშ, იმ აუცილებე-
ლის პირობით, რომ ანგარიში ამის შესახებ კომისარმა წარუ-
დგინოს მუშააა და გლგებთა ინსპექციის კომისარიატს, ამ
უკანასკნელის მიერ დაწესებულ ფორმისამებრ.

115. კრედიტების გადატან-გადმოტანა ერთი მუხლიდან
მეორეში, ე. ი. მოხპარება კრედიტებისა, რომლებიც გაღებუ-
ლი იყო განსაკუთრებულ საჭიროებისათვის, სხვა საჭიროე-
ბებზე, — შეიძლება სახალხო კომისარიატების. მიერ მხოლოდ
სახალხო კომისართა საბჭოს თანხმობით, რაიც ამასთანავე მო-
წონებულ უნდა იქმნას სრულიად საქართველოს ცენტრალურ
აღმასრულებელ კომიტეტის მიერ.

116. ხარჯთაღრიცხვათა მოქმედების დროს აღმოცენებულ,
სრულიად გადაუდებელ ზედმეტ ხარჯების საწარმოებლად, რომ-
ლის გათვალისწინებაც შეუძლებელი იყო ხარჯთაღრიცხვათა
შედგენისას, საერთო სახელმწიფო ნუსხაში შედის განსაკუთრე-

ბული კრედიტი, ზედწარწერით: „მოულოდნელ ხარჯთა საწარმოებლად“, რომელიც ანგარიშით არ უნდა აღემატებოდეს ყველა სახარჯთაღრიცხვო დანიშნულების 10%-ს.

117. მოულოდნელ, საერთო ხარჯთაღრიცხვით გაუთვალისწინებელ ხარჯებისათვის უნდა იქნას შედგენილი, ვანხილული და დამტკიცებული დამატებითი ხარჯთაღრიცხვა, საერთო სახელმწიფო ნუსხის შესადგენად მიღებულ წესებისამებრ.

118. იმ შემთხვევაში, თუ ხარჯთაღრიცხვის პერიოდის დასაწყისშივე ცალკე ხარჯთაღრიცხვები და ნუსხები დამტკიცებული არ იქნება, დაწესებულებებს მიეცემათ სახელმწიფო ხაზინიდან დროებითი საკასო სახარჯო თანხა—წინა ნახევარი წლის ხარჯთაღრიცხვათა მიხედვით, არა უმეტეს ერთის თვის ვადისა.

III ა III XX

აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლების შესახებ

119. საქართველოს ს. ს. რესპუბლიკაში აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლება—საჩუმუნოების, ეროვნებისა და სქესის განზრჩევლად—ეკუთვნის რესპუბლიკის ორივე სქესის შემდეგ მოქალაქეთ, რომელთაც არჩევნების დღისთვის უკვე შესრულებიათ 18 წელი:

ა) ყველას, ჩამომავლობით ქართველს, და მუდმივ მის მიწა-წყალზე მცხოვრებს ჩამომავლობით არაქართველს, რომლის ცხოვრების სახსარსაც შეადგენს წარმოებითი საზოგადოებრივ-სასარგებლო შრომა და აგრეთვე ყველა იმათ, ვანც ეწევა შინამეურნეობას, რომელიც პირველათვის უზრუნველყოფს წარმოებით შრომის შესაძლებლობას, როგორც არიან, მაგალითად, ყოველი სახისა და კატეგორიის მუ-

შეები და მოსამსახურე პირები, ვაჭრობა-მრეწველობასა და სასოფლო-მეურნეობაში დაქირავებულნი გლეხები და მიწის მუშები, რომლებიც არ სარგებლობენ დაქირავებულ შრომით მოვების მიზნით; ესევე უფლება ეძლევა ყოველ უცხოელს, რომელიც დამკვიდრებულია საქართველოს მიწა-წყალზე, იმ პირობით, რომ ეს უფლებები მიენიჭოს მას სამაზრო და საქალაქო აღმასკომების დადგენილებით, რომელიც დამტკიცებულ უნდა იქმნას სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის ან მისი პრეზიდიუმის მიერ.

ბ) საქართველოს საჰქოთა არმიისა და ფლოტის ჯარისკაცთ.

გ) ზემორე — ამა სტატიის 2-სა 3-პუნქტებში — ჩამოთვლილ მოქალაქეთ, რომელთაც ცოტად თუ ბევრად დაუკარგავთ შრომის უნარი.

120. არც აქტიური და არც პასიური უფლება არა აქვთ შემდეგ მოქალაქეთ, თუნდა კიდევ შედიოდნენ ისინი ერთ-ერთს ზემორე ჩამოთვლილ კატეგორიაში:

ა) მოქალაქეთ, რომელნიც მიმართვენ დაქირავებულ შრომას მოგების მიზნით;

ბ) იმ პირთ, რომელნიც ცხოვრობენ არა საკუთარი შრომის შემოსავალით, როგორცაა: თავნის სარგებელი, წარმოების, თუ სხვაგვარი ქონების შემოსავალი და სხვ.

გ) კერძო ვაჭრებს, შუამავალთ და კომერციულ შუაკაცებს.

დ) ბერ-მონაზონებსა და რელიგიურ და ეკლესიურ კულტის სასულიერო პირებს.

ე) ყოფილ პოლიციის და მენშევიკურ მთავრობის შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან არსებულ საგანგებო რაზმის მოსამსახურეებსა და აგენტებს;

ვ) იმ პირთ, რომელნიც, მიღებული წესისამებრ, ცნობილი იქნებიან სულით ავადმყოფებად და გონება-დაკარგულად და აგრეთვე მზრუნველობის ქვეშ მყოფთ;

ზ) იმ პირობით, რომლებიც მსჯავრდადებულნი არიან კანონიერ ძალაში შესულ სისხლის სამართლის განაჩენით, ანგარებისა და სხვა სააუგო და დამამცილებელ დანაშაულობათათვის.

თ ა ვ ი XXI

არჩევნების წარმოების შესახებ

121. არჩევნები წარმოებს ადგილობრივ საბჭოების მიერ დანიშნულ დღეებში, საარჩევნო კომისიისა და ადგილობრივ საბჭოს წარმომადგენლების თანდასწრებით.

122. თუ არჩევნებს, კანონიერ მიზეზით, ვერ დაესწრო საბჭოთა ხელისუფლების წარმომადგენელი, მის მაგიერობას ეწევა საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, იმ უკანასკნელის მაგიერობას კი—საარჩევნო კრების თავმჯდომარე.

123. არჩევნების მსვლელობის და შედეგების შესახებ სდგება ოქმი, რომელზედაც ხელის აწერენ საარჩევნო კომისიის წევრები და საბჭოს წარმომადგენელი.

124. არჩევნების წარმოების წესრიგი და აგრეთვე მათში პროფესიონალურ და მუშათა სხვა ორგანიზაციების მონაწილეობა განისაზღვრება ადგილობრივ საბჭოების მიერ—სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის ინსტრუქციის თანახმად.

თ ა ვ ი XXII

არჩევნების შემოწმების, გაუქმების და დეპუტატების უკანვე გაწვევის შესახებ

125. არჩევნების წარმოების შესახები მთელი მასალა შედის სათანადო საბჭოში.

126. საბჭო არჩევნების შესამოწმებლად ჰნიშნავს სამანდატო კომისიას.

127. შემოწმების შედეგების შესახებ სამანდატო კომისია მოახსენებს საბჭოს.

128. საბჭო სწყვეტს უფროს კანდიდატთა დამტკიცების საკითხს.

129. იმ შემთხვევაში, თუ რომელიმე კანდიდატი არ იქმნა დამტკიცებული, საბჭო ჰნიშნავს ახალ არჩევნებს.

130. უკანონო არჩევნების გაუქმების საკითხი სწყდება საბჭოთა ხელისუფლების უმაღლეს—რიგის მიხედვით—ორგანოს მიერ.

131. საბჭოთა არჩევნების კასაციის საქმეში უკანასკნელ ინსტანციად ითვლება სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი.

132. ამომრჩევლებს, რომელთაც გაგზავნეს საბჭოში თავიანთი დეპუტატი, უფლება აქვთ ყოველ დროს უკანვე გაიწვიონ იგი და მოახდინონ ახალი არჩევნები, საერთო დეპუტატების რაოდენობის შენახვად.

III 3 II XXIII

საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის დერბისა და დროშის შესახებ

133. საქართველოს სოციალისტურ საბჭოთა რესპუბლიკის დროშა შესდგება წითელი (ალის) ფერის ქსოვილისაგან: მის მარცხენა კუთხეს, ზევით, ოთხკუთხედში, რომლის მხარეებიც უდრის ალამის მთელი სიგრძის ერთ მეოთხედს, მოთავსებულია წარწერა ქართულად: „საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკა“—(ს. ს. ს. რ.).

134. საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკის ღერბი წარმოადგენს რგვალ წითელ არეს; ზედა ნაწილში გამოსახულია ბრწყინვალე ხუთსხივისანი ვარსკვლავი, რომლის სხივებიც მიმოფენილია მთელს არეზე; ქვედა ნაწილში დახატულია თოვლიანი მთაგრეხილი ცისფერი და სოსანი ფერისა; მარჯვნივ—ოქროს თავთავი, მარცხნივ—ოქროს ვაზები ყურძნის მტევნებით. ვაზებისა და თავთავების ბოლოები ერთმანეთშია გადაჯღაჯღოვანი დისკოს ქვედა ნაწილში, თოვლიან მთაგრეხილის ძირში. დისკოს შუაგულის უმეტესი ნაწილი უჭირავს ოქროს ნამკლისა და უროს გამოსახულებას, რომლებიც ებჯინება ზევით მოელვარე ვარსკვლავს, ქვევით—თოვლიან მთაგრეხილს, ხოლო გვერდებზე—თავთავებსა და ვაზებს. დისკოს გარშემო მოთავსებულია წარწერა სამს ენაზე: ქართულად, რუსულად და ფრანგულად: „პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით“. ღერბს გარშემო შემოვლებული აქვს არშია ქართული სტილის ორნამენტებისაგან.

